

ENRIC GUINOT *

SOBRE LA DEPREDACIÓ DELS DRETS DELS SARRAÏNS VALENCIANS PER PART DE LES COMUNITATS CRISTIANES. UN EXEMPLE DE LA BARONIA D'ARENÓS A INICIS DEL SEGLE XV

RESUM

Les relacions entre les comunitats camperoles cristianes i sarraïnes del País Valencià medieval foren amples i, freqüentment, conflictives. Una vessant poc coneguda és la presentada en aquest treball a partir d'un plet entre dos d'elles, Lluçient i Toga, situades a la baronia d'Arenós, en la comarca de l'Alt Millars; l'enfrontament rau en el control tradicional de les pastures pels musulmans en els seus pobles, i la pretensió dels veïns cristians per accedir amb els seus ramats a les terres acotades; finalment, en 1413, la intervenció senyorial, del Duc de Gandia, decantarà el plet en favor dels cristians.

ABSTRACT

The relations between the rural communities, christian and moorish, in Medieval Valencia, were large and, frequently, conflictive. One aspect less known is the studied in this paper about a dispute between two of them, Lluçient and Toga, located in the Arenós lordship, in the Alt Millars district; the conflict states in the old control of the pasture grounds by the muslim people in this country, and the pretension by the christian people to get them for their cattle; at last, in 1413, the landlord intervention, of the Gandia Duke, decant the conflict for the christian claim.

Els estudis dels darrers anys sobre la societat valenciana medieval han anat palesant lentament el marc d'explotació i depredació a què sotmeteren els repobladors cristians del segle XIII els sarraïns que havien pactat la seua rendició entre 1233 i 1245, tant en el cas del mateix Jaume I com en el cas de membres de la noblesa.

Per començar, Jaume I va repartir els nuclis urbans i les terres més riques, amb regadiu o no, situades a les planes costaneres del País Valencià, en bona part foragitant sense més contemplacions els musulmans que hi havien viscut fins la

---

* Departament d'Història Medieval

conquesta; d'altres vegades va ser apropiant-se de les terres i cases dels sarraïns que fugien en el marc dels períodes de major violència, com ara l'època de les grans revoltes –1247-1258– i, més avant –1276-1278–, i, en menor mesura convertint-los en parcers o emfiteutes de les que fins aleshores havien estat les seues terres. Entre la multitud de casos concrets que podrien estudiar-se, a hores d'ara són els més complets els treballs de J. Torró (1988-89), que palesen aquestes situacions per a les comarques de les Marines i l'Alcoià-Comtat, a més de la ciutat de Dénia i les seues rodalies, així com les consideracions generals sobre l'explotació fiscal dels mudejars fetes per E. Guinot (1992).

Resta així en bona mesura desmuntada la imatge molt més pacífica i fins i tot de societat inalterable que surava en treballs sobre el repoblament i els mudèjars de només fa una dècada, com ara els clàssics de M. Gual, L. Piles o F. Roca Traver; tambéensem que resta un poc més matisada la visió general d'un destacat autor com R. I. Burns, qui ha construït un model explicatiu de la societat mudèjar valenciana del segle XIII basat en l'impacte reduït de la conquesta cristiana sobre ella; tot i això, però, aquest darrer autor té treballs en què parla sobre les expulsions i migracions de musulmans dels seus pobles i terres originals, tot destacant la seua desorganització a mans dels que acostuma anomenar croats (R. I. BURNS, 1981).

El que sí és cert és que dins d'aquesta gran ruptura de la societat islàmica valenciana que va significar la conquesta del segle XIII, el món que va resistir millor va ser el d'una part de les comunitats rurals; es tracta d'aquelles aljames que d'una forma irregular geogràficament però majoritàriament constretes a les zones més muntanyenques i pobres, van mantenir en major o menor mesura els trets tradicionals de la societat sarraïna quan la pressió cristiana fou menor en tots els aspectes.

Justament una d'aqueixes zones va ser la de les comarques de l'Alt Palància i l'Alt Millars, àmbit parcial de la serra d'Espadà, on hi subsistiren –amb daltabaixos que els feren anar minvant–, més d'una trentena de pobles i llogarets islàmics enquadrats en un grapat de senyories nobiliars, tot fins l'expulsió definitiva del 1609.

Una d'aqueixes senyories, sorgida a més en condicions especials, és la baronia d'Arenós, la qual va ser convertida a les darreries del segle XV en ducat de Villahermosa, terme aquest amb el qual perdurarà fins el segle XIX. Diem que va sorgir en condicions especials perquè va ser el darrer governador almohade de València, Abu Zayd, qui en el context de la guerra civil entre els sarraïns valencians vers 1230 va refugiar-se a la comarca de l'Alt Millars, sota la protecció política i militar de Jaume I a partir del territori veí de la Comunitat de Terol. A mesura que el rei va anar conquerint el territori valencià i va anar repartint-lo en senyories, Abu Zayd va convertir-se de facto en senyor feudal del territori que controlava, la qual cosa li va ser reconeguda a més per Jaume I en diversos moments; és així com nasqué la senyoria feudal d'Arenós, que comprenia els actuals pobles i termes municipals de la Pobra d'Arenós, Campos i Cortes d'Arenós, Castell de Vilamalefa, Cirat, Espadella, Llu dient, Sucaina, Toga, Torre-xiva, Vallat i Vilafermosa, a més d'algun altre llogaret com ara Paudiel, al terme de Cirat, o Tormo, al d'Espadella.

En aquest territori inicialment sols poblat per musulmans, molt prompte tenim documentat el primer establiment cristià; es tracta de la fundació de Vilafermosa en el terme del castell de Vilamalefa, feta pel mateix Abu Zayd en 1243 (E. GUINOT, 1991, document n. 51); de l'any 1251 hi ha una referència documental d'un possible primer poblament del terme del castell d'Arenós, potser la fundació de la Pobra d'aqueix nom, amb intervenció del consogre d'Abu Zayd, el noble aragonés Eximèn Pérez d'Arenós, qui havia enllaçat amb ell per matrimoni de dos fills respectius (E. GUINOT, 1991, document n.90); tot i la inseguretat d'aquesta darrera notícia, sols disposem de la confirmació documental del poblament cristià de la Pobra d'Arenós l'abril de 1271 (E. GUINOT, 1991, document n. 146), i deduem a partir del text que ja hi havia una vila cristiana, encara que sembla no ser molt important.

No coneixem altres textos poblacionals de cristians dins aquesta baronia, però pels inicis del segle XIV ja es parla d'altres dos llocs poblats: Sucaina i Lludient, de forma que juntament amb la Pobra d'Arenós i Vilafermosa resta dibuixat el mapa de les viles cristianes medievals d'aquesta senyoria; els llocs de Cirat, Paudiel, Espadella, Tormo, Toga, Torre-xiva i Vallat seran menudes aljames que perduraran fins 1609, totes elles situades a més en la part meridional de la senyoria i en la vessant oriental de la serra d'Espadà.

Ara per ara quasi no sabem res de la història dels pobles d'aquesta senyoria, tot i haver-ne documentació sense catalogar a l'Arxiu Històric Nacional, de Madrid –en concret en la secció d'Osuna–, ja que el ducat de Villahermosa va passar a mans d'aquesta casa castellana en època Moderna. Sols sobre Bounegre –el nom de la devesa que centra el plet del document que transcrivim a continuació–, hi ha alguns comentaris en l'obra de P. Guichard (A. BAZZANA *et alii*, 1988, pp. 81-84), qui descriu les característiques materials d'aquest *hisn*; en concret resalta les peculiaritats de la seua enorme superfície, buida en bona part, i és de l'opinió que no hi hagué poblament cristià posterior, i el lloc restà abandonat des de mitjan del segle XIII.

És per això que pensem que té doble interès el document que avui presentem, el qual procedeix de l'arxiu parroquial de la vila de Lludient. Es tracta d'una còpia de les darreries del segle XVIII, inserta en un llibre de propis i benifets d'aqueixa parròquia i on també hi apareix alguna altra còpia de documents dels segles XVII i XVIII, probablement totes elles fetes pel rector local.¹

Sobre el per què d'aquesta còpia, seria raonable pensar que el pergami original es trobaria a l'arxiu municipal de Lludient entre molts d'altres privilegis locals, i que el seu trasllat en 1613 tindria relació amb la necessitat d'aquesta vila de garantir els seus drets de pasturatge davant la nova població cristiana del lloc de Toga, arran de l'expulsió dels moriscos quatre anys abans.

Quant al cas concret de què anem a parlar, es tracta dels conflictes per qüestió de pasturatges entre una vila cristiana, Lludient, i una de sarraïna, Toga, veïnes ambdues en el marc de la senyoria d'Arenós, entre la segona meitat del segle XIV i

¹ No podem més que agrair l'amabilitat de la professora Isabel Alba Besalduch, estudiosa de la llengua parlada en aquesta localitat, qui ens va facilitar amablement el document que havia trobat a l'arxiu parroquial de la població.

inicis del segle xv; a més, el text ens dóna informació que permet veure amb certa durada l'evolució dels problemes.

Sense concretar la data però en tot cas en la segona meitat del segle xiv, el primer comte de Ribagorça i Dénia, i senyor de Gandia i d'Arenós, Alfons el Vell, sembla que va establir emfitèuticament i en favor de l'aljama de Toga les pastures del seu terme i en concret de l'anomenada devesa de Bounegre, Bueynegro o Buinegro, segons les diverses formes com és anomenada, tot a canvi d'un cens anual de 50 sous; fins ací, per tant, res de nou: per tot el país són localitzables casos semblants en què el senyor feudal respectiu, bé siga perquè cal de diners urgents i se li paga una quantitat forta en compensació, bé siga perquè hi ha problemes de població i vol afavorir-ne l'atracció de gent o l'estabilitat dels qui ja hi viuen, fa establiments emfitèutics en favor de les comunitats –d'altres vegades a alguna persona en concret– dels diversos monopolis locals o de les pastures del terme com en aquest cas.

La novetat ve quan la vila cristiana veïna de Lludient protesta, anys més tard, i es produeix el revocament del primer establiment, ara per part del nou senyor, el duc Alfons el jove, en 1413. Llegint amb cura el text pensem que pot deduir-se aproximadament el quadre en què s'emmarcaria aquest fet. El duc al·lega dos tipus de raons: que l'establiment de la devesa en favor dels sarraïns es va fer amb engany i perjudici dels veïns de Lludient, la qual cosa com a bon senyor vol resoldre, i el que son pare no tenia dret legal a fer aqueix establiment car la baronia d'Arenós era senyoria de la seua dona i no personal d'ell, de forma que en no aparèixer la figura de la duquessa en el document, hauria actuat de forma il·legal i podria ser revocada la primera concessió. No deixa de ser aquesta una argumentació realment forçada perquè pot comprovar-se com la noblesa valenciana va actuar correntment com a senyora d'un lloc, més enllà de quina part del matrimoni procedira el patrimoni en concret i no sabem que existesca legislació foral sobre el tema; de fet, hi ha molta més documentació que presenta els ducs de Gandia actuant lliurement en la baronia d'Arenós en el segle xv i no sembla que les seues actuacions foren anul·lades posteriorment.

Això vol dir que cal buscar en altre àmbit el per què d'aquesta anul·lació del primer establiment en favor dels sarraïns de Toga; i pensem que la pista es troba en una frase del mateix Duc:

«...et com de present informats que molt magor servei e nostre profit e utilitat de la cosa pública dels dits llocs, señaladament del dit lloc de Ludient que és més pobre et stret de terme, que la dita nostra devesa de Buinegro sia comuna entre les dites universitats, de comuna servitud et anpriu de aquelles, qui no solament de la una de aquelles, de lo que se podien seguir en lo esdevenidor segons experiència nostra, grans escàndols, perills, dampnos et excesos, missions et despeses entre les dites universitats...».

Això és, que el terme de la vila cristiana de Lludient és més menut i pobre –en pasturatges– que el sarraí de Toga, per la qual cosa els cristians de la primera vila podem sospitar que s'aprofitaren del poder feudal perquè establira la comunitat de pastures d'ambdues poblacions en el terme de la musulmana; podem fixar-

nos, a més, que no hi ha plet perquè els cristians consideren que aqueixa partida o devesa era del seu terme, ni tampoc pretenen una reciprocitat de pasturatge, ja que no hi ha contraprestació per la qual els ramats dels moros de Toga puguen pasturar en el terme cristià de Llundient. Així doncs pensem que resta prou palés darrere les justificacions legals del duc de Gandia que no hi ha un conflicte de termes entre dues viles, ni tampoc una indefinició en els territoris a explotar per cadascuna de les comunitats; això potser s'hauria produït en els moments del poblament en el segle XIII, però si la cronologia és la d'un establiment en favor de la mateixa aljama a finals del segle XIV, vol dir que fins ací els cristians dels termes veïns no tenien res a dir; el senyor feudal, en comptes d'arrendar anualment les pastures, les estableix a cens anual en favor de l'aljama, la qual a més incorpora aqueix pagament al volum global de la renda feudal anual que li pagaven –anomenada ací alcavala. Continuant la cronologia, és dècades després, en 1413, quan els cristians de Llundient donen un pas més i reclamen un dret del qual no han gaudit mai: participar ells també de les pastures situades en la devesa de Bounegre, les quals fins aleshores sols han estat dels sarraïns de Toga perquè es troben en el seu terme estricte.

L'actuació del poder feudal ha estat clara en favor dels cristians, anul·lant l'antic establiment i fent-ne un de nou que inclou amb els mateixos drets els veïns de Llundient; el repart del cens a pagar, 20 sous Toga i 30 sous Llundient, és un indicatiu també del major pes demogràfic de la vila cristiana «..que és més pobre i stret de terme...», i que devia trobar-se a inicis del segle XV amb unes possibilitats d'expansió ramadera que li farien cercar els mecanismes per eixamplar la seua àrea d'influència; ací és on apareixen els sarraïns de Toga, els quals semblen ser la víctima indefensa de tot aquest procés.

Sens dubte que no restaren callats perquè el document que transcrivim conté justament el text de la resposta feudal a les al·legacions dels musulmans; si en general el duc feia la concessió als de Llundient, en abril atorgava la sentència definitiva pel que coneixem, per la qual ratificava l'obligació de compartir les pastures amb la vila de cristians i, de passada, augmentava el cens a pagar: els 50 sous inicials es convertien en els 120 sous que el duc al·lega que acostumava traure de l'arrendament anual anteriorment; a repartir, és clar, a raó de 40 sous els musulmans i 80 sous els cristians; tenint en compte el tamany de Toga, el duplicar el seu cens no deixaria de ser tot un avís de què podien esperar de la justícia privada feudal; no cal oblidar que en aquestes senyories, els sarraïns –com els cristians– no tenien el dret d'apel·lar fora dels tribunals senyorials.

El document dona també alguna informació complementària sobre l'organització de les pastures en aquests pobles, amb dades que sense major detall semblen les típiques sobre abeuradors, protecció dels camps i les terres cultivades davant les malifetes del ramat que circula pel terme, dret de llaurar i recollir fusta a l'interior de la devesa per part dels veïns, o el dret dels moros d'altra aljama veïna, Torre-Xiva, per emprar també aquesta devesa, molt probablement seguint tradicions seculars que es mantenien entre els pobles de sarraïns; en setembre de 1404 el Duc nomenava jutge en el plet entre els moros de Torre-Xiva i Espadella sobre l'ús dels emprius i pastures del primer poble per part dels segons, i en novembre de 1404 de

nou el Duc manava als musulmans d'Espadella que no dugueren a abeurar els seus ramats als termes veïns de Toga i Torre-Xiva (A.R.V., M.R., n. 9568, f. 146 v^e-147 r^e, i f. 167 v^e-168 r^e respectivament).

Tot i l'excepcionalitat de les notícies trobades fins ara, aquest estat de les coses sembla coincident a grans trets amb els mecanismes de l'explotació ramadera en el País Valencià medieval, malgrat que encara no s'haja fet un estudi monogràfic sobre el tema.

En resum, podríem concloure que a través d'un suposat plet de termes per les pastures entre dos pobles veïns, podem rastrejar i traure a la llum el que és en la pràctica una autèntica depredació dels drets tradicionals de les aljames sarraïnes en la València medieval, no sols sotmeses a la fiscalitat dels feudals –cada vegada més arbitrària, a més–, sinó també als atacs i abusos dels seus conveïns camperols/ramaders cristians; aquests fins i tot poden aprofitar el marc feudal de les senyories per traure'n profit, sens dubte amb els bons ulls del senyor, el qual podia esperar un augment de les seues futures rendes procedents dels vassalls cristians sense que això anara a comportar una caiguda simultània de les rendes sarraïnes, ja que es tractava de repartir entre tots el dret d'empriu sobre el terme.

Tot i això, caldria a més tenir en compte per entendre millor aquest problema les diferències de sistema social entre la societat cristiana i la sarraïna quant a l'ordenació de l'espai i els drets de les comunitats camperoles sobre les terres no cultivades i les zones de pasturatge.

La tradició islàmica assenyalava la propietat comuna de les pastures entre totes les poblacions, amb tendència a limitar-la entre les mès veïnes; aquesta era la situació en el Regne de Granada entre 1492 i 1501, any en què els Reis Catòlics aboliren dit dret (A. GALÁN, 1991, pp. 218-219). El resultat de la intervenció cristiana fou la generalització dels plets i baralles entre termes veïns per fitar el territori respectiu i evitar l'accés lliure dels forasters a les pastures pròpies. És raonable, pel que sabem, el pensar que això també passà al País Valencià en el segle XIII, i per això es mantingué la comunitat de pastures entre Toga i Torre-Xiva, però no amb els cristians de Lluçent.

BIBLIOGRAFIA

- BAZZANA, A., CRESSIER, P., GUICHARD, P. (1988): *Les châteaux ruraux d'al Andalus*, Madrid, Casa de Velázquez.
- BURNS, R. I. (1981): «Avalots socials a la València del segle XIII», en *Jaume I i els valencians del segle XIII*, València, E. Climent ed., pp. 269-300.
- GALÁN, A. (1991): *Los mudéjares del Reino de Granada*, Universidad de Granada.
- GUINOT, E. (1991): *Cartes de poblament medievals valencianes*, València, Generalitat Valenciana.
- (1992): «Los mudéjares de la Valencia medieval: renta y señorío», *Áreas. Revista de Ciencias Sociales*, Universitat de Múrcia, n. 14, 1992, pp. 27-48.
- TORRÓ, J. (1988-89a): «Sobre ordenament feudal del territori i trasbalsaments del poblament mudéjar. La Montanea Valentie (1286-1291)», *Afers*, n. 7, pp. 95-124.

APÈNDIX DOCUMENTAL

1413, abril, 12. Gandia.

N'Alfons «el jove», duc de Gandia, davant les peticions dels veïns cristians de Ludient, els atorga participació en la devesa ramadera de Bounegre, sita al terme de l'aljama sarraïna de Toga, malgrat les protestes d'aquests per considerar-la pròpia, revisant a més a l'alça el cens anual que pagaven pel seu establiment.

Arxiu Parroquial de Ludient, «Libro maior de rentas de la iglesia i clero de Ludiente, hecho año 1783, siendo cura el Dr. Pasqual Collado, i beneficiados mosén Josef Ivañes i mosén Félix Nebot, presbítero», s.f., còpia de finals del segle XVIII a partir d'un trasllat de 1613.

TEXT

Hoc est translatum et fideliter factum, actum in loco de Ludient die decimo sexto januari ano a Nativitate Domini 1613, frontem a sua publica forma pergamina sigillo domini Duci infra scripti in ea pendenti munita cuiusdam privilegii per dominum don Alfonso, Ducem Gandie, Comitem Ripagorcie et Denie, dominum baronie de Arenos ac etiam dominum dicti loci de Ludient et loci de Toga, dati in vila de Gandia die decimo mensis aprilis anno a Nativitate Domini 1413, manu propria dicti Duci firmati sigilatique prout dictum est cum dicto suo sigilo non viciati nec cancelati nec in aliquo eius parte suspecti omnique prorsus repatusque in archivo loci de Ludient cuique quidem privilegi talis est:

Nos, don Alfonso, Duc de Gandia, Comte de Ribagorça et de Dénia, señor de la baronia de Arenós, com nós aguésem atorgada la devesa de Buinegro, situada en el nostre lloc de Toga, a la universitat e aljama dels llocs nostres de Ludient e Toga ab carta nostra de la continència et tenor seguent:

Nós, don Alfonso, Duc de Gandia, Comte de Ribagorça et de Dénia, et señor de la baronia de Arenós, atenents lo molt alt señor don Alfonso, duc de Gandia, quondam pare nostre a qui Deus perdó, nós a molt temps pasat a tracte, engany e informat de algunes persones no sedans loch el propi comú de la cosa pública de la dita nostra baronia et señaladament del nostre lloc de Ludient, aver arrendat et donat a la aljama et serraïns del nostre lloc de Toga, situat en la dita baronia el terme del dit lloc de Toga, per cascun any de cinquanta sous reys de València, los quals la dita aljama ha carregats et anadits en la alcalvala de la dita aljama, lo qual arrendament et donació de la devesa lo dit señor e pare nostre, de dret no podia fer fins durant la vida de la señora duquesa, sa muller, mare nostra molt cara a qui Deus perdó, de la cual era la propietat de la dita varonia de la vida, ni molt menys lo dit señor fer lo dit arrendament et donació en perjuí nostre et de nostres sucesors, del qual és pròpiament la dita baronia et de qui après nostres dies, et com de present informats que molt magor servei e nostre profit e utilitat de la cosa pública dels dits llocs, señaladament del dit lloc de Ludient que és més pobre et stret de terme, que la dita nostra devesa de Buinegro sia comuna entre les dites universitats, de comuna servitud et anpriu de aquelles, qui no solament de la una de aquelles, de lo que se podien seguir en lo esdevenidor segons experiència nostra, grans escandols, perills, dampnos et excesos, missions et despeses entre les dites universitats, los quals escandols, perills, clams e messions és propi a nós com a señor tollir e esquivar ans de temps per conservació de pau e tranquilat de bon vehinage entre aquells, majorment com sens perjuí de dret allà no i pugan provehir de remey salutable en lo dit feit, especialment que la dita devesa sia nostra pròpia et dels nostres e açò no ho volerem; per tal, per los esguarts desús dits als quals som inclinats, ab la present carta nostra e provisió, de certa siència, ahuda et per revocada la provisió del dit arrendament com lo dit señor nostre pare e jatsia per mort de aquells sia et romanga de fills d'ella e revocada,

per so que dit és, volem, ordenam, declaram e manam expresament que la dita nostra devesa de Buynegro sia comuna de así avant e de la comuna servitud, anprius, així dels vehins de habitants del lloc nostre de Ludient com dels vehins del lloc nostre de Toga desús dits, en així que los bestiaris axí grans com menuts de cascuna universitat dels dits llocs, sens alcun contrast et enbaraç de la altra, e l'altra de la altra ad in vicem, puguen paixer, erbagar et haver comú anprius et comuna servitud en la dita devesa nostra, e per so com lo profit e utilitat de la dita devesa serà comú entre les dites universitats com dites sia cosa rahonable que entre aquelles los càrrecs de dita devesa sien comuns, volem per so, declaram e manam que dels dits cinquanta sous de arrendament que la dita universitat de Toga pagava en la alcavala per la dita devesa, que'n paguen a nós d'así avant vint sous tan solament cascun any, e los restants trenta sous a compliment dels dits cinquanta sous paguen a nós d'así avant cascun any la universitat e habitants del dit lloc nostre de Ludient, com aysí sia nostra voluntat.

Més avant encara, per los enganys damunt declarats per semblant, volem, ordinam e declaram et manam expresament ab la present que en lo abeurador del dit nostre lloc de Ludient hajan hanpriu e servitud comuna los vehins e abitadors del dit lloc nostre de Toga aysí pròpiament com los vehins y abitadors del dit lloc nostre de Ludient, sens algun contrast e quisió e exemió alguna, lo cual abeurador volem que sia mollonat, fitat e senyalat segons per los honorables mosén Bernat de Villarig, canceller nostre, general procurador o son lloctinent en la dita baronia, serà limitat et declarat, e la present nostra carta, provisió e declaració volem e manam d'así avant per les dites universitats cascuna de aquelles a ser tenguda e servada segons continència e tenor de aquella sens impediment, contrast, qüestió alguna, que no volem en aquella estar feita per cuansevol de dites universitats, asò la pena de sinc-sens morabatins a nostres còfrens aplicadors dels béns de la universitat e singulars de aquella per la cual cascuna vegada serà contrafeyt, de la cual pena si comisa serà no auran de nós alcuna remissió.

Dada en la nostra vila de Gandia, sots nostre saguell comú e signada de nostra mà, a quatre dies de febrer del any de la Nativitat de nostre Senyor mil quatre-sents y tretse. Lo Duc.

Per rahó de la cual provissió és estada davant nós gran alterasió et debat etre les dites universitats de Ludient et de Toga, alegant la aljama de Toga que la dita devesa seria pròpia de la aljama sinc mesos del any, per la desisió del qual debat nós hajam vist com nostres predecesors han acostumat anpriar e vendre la dita devesa éntregament sens alcuna retensió de temps, e no's mostre legítimament la dita aljama haver dret algú en los sinc mesos per aquella demanats, e més se demostra iligítimament com la dita devesa se venia arrendar per los dits nostres predecesors los demés anys sent vint sous cascun any, e per so notificats e informats plenerament del dit nostre dret o arrendament anual de la dita devesa, seriem estats perjudicats en lo dit arrendament per nós novellament feyt a les dites universitats et aljama a for de cincuenta sous cascun any en setanta sous, perquè revocant la dita provisió tant com toca lo arrendament de cincuenta sous, sols dictaram embargament la dita devesa pertenyia a nós e ser nostra pròpia e aquella ab les presents atorgam a les dites universitats de Ludient e aljama de Toga, que la dita devesa puguen anpriar ab sos bestiaris de nit e de dia, mollonar en aquella segons ben vist los serà en aysí que aquella sia comuna per indivís entre la dita universitat de Ludient e aljama de Toga, e puguen abeurar en lo abeurador de la volta davall la casa dels Gamellons, de què avie contrast entre aquells, en aysí que sedat lo dit contrast per los presents, los uns de los altres puguen abeurar en los dits abeuradors sens alcun contrast o embarch de les dites parts.

Hoc encara, puguen abeurar en el abeurador de Buynegro y en el abeurador del Pozonegro, et per tot lo barranc sens fer danys e los dits anprius de herbejar i abeurar hajan la universitat de Ludient e aljama de Toga susdites, tant fer tales en los blats, escalinat guareits, tallar arbres de panificals ni altres que sien estats esporgats o esporgaren o criaren

per la dita aljama o singulars de aquella per a fustes simile o sutare de bestiar sots les penes en fur estatuides e rigidores, per quantes vegades contrafeyt serà, e que els serrahins de la dita aljama o guarda o guardes de aquells puguen pinyorar los contrafaents per tantes vegades com atrobats seran e que se'n puguen clamar al alamí de Toga e que sien creguts per lo sacrament, et si atrobats no y seran se en puguen clamar al Justícia de Ludient, lo qual serà tengut fer justícia als dits clamants provant les tales e danys que fets auran segons fur; encara atorgam que ninguns bestiar estrains no puguen entrar en la dita devesa ni anpriar e herbejar sens exprés voler e consentiment de les dites universitat e aljama concordament e, si'n farien, que sien encorreguts per quantes vegades com contra fuit serà en les penes en fur establides, partidores en quatre parts, la una a Nós, l'altra al acusador, del remanent de les dites parts, les dos parts a la universitat de Ludient e l'altra a la aljama de Toga; emperò, si les dites universitats de Ludient e aljama de Toga remitiren les dites penes, en tal cas Nós ni nostres oficials no puguen aver res de aquelles e que de les tales e danys que els dits estranys faran si en la dita devesa seran atrobats, que de aquells aga de conèiser lo Alamí del dit lloc de Toga, e si fora de la dita devesa seran atrobats, que en faltar de aquells aja de conèiser lo Justícia o Alamí de la aljama a hon seran trobats los dits bestiar, estranys e damnificats.

Declaram aísí mateix que los bestiar del lloc o aljama de Torrechiva puguen sens alcuna pena o calònia erbarjar en la dita devesa, tan com la dita devesa entra en lo terme de Torrechiva, de sol a sol e de hera a hera, asò sens dany de fer tales sots les penes desús declarades, partidores ut supra, e la dita concisió e gràcia sien et atorgam que la dita Universitat de Ludient et aljama de Toga sien tengudes donar e pagar cascun any a nós e als nostres per arrendament et dret de la dita devesa, sent y vint sous reals de València pagadors a Nós y als nostres e al nostre batle, e per la dita universitat de Ludient huitanta sous, e per la dita aljama de Toga coranta sous de la dita moneda. Retenim vers nós emperò que si de voluntad e consentiment de les dites universitat et aljama pasturaren e herbajaren per alguns temps bestiar estranys e los dels bestiar paixien en la dita devesa, que als tals bestiar estranys sien tenguts pagar e donar a nós e als nostres, delmes en la forma acostumbrada dels bestiar que allí nayxeran; declaram que la dita devesa de Buynegro sia perpetualment en terme e del terme del dit lloc de Toga ayxí com mollonada és, e que per la present concisió no sia o puixa ser aut aquella e ser treta del dit terme de Toga ans los abitants en aquell, presents et esdevinidors, puguen laurar, conrrear, panificar et donar a llur voluntad en la dita devesa així com feyen ans de la present concisió, e açò sens alcun contrast de la universitat del dit lloc de Ludient e singular de aquell ni altres qualsevol, e les dites coses e cascuna de aquelles volem, dehim e manam les tengades e servades per cascuna de les dites parts sots les penes en la preinserta promisió contengudes, manants ab la present a nostre general procurador o batle general e altres qualsevol oficials nostres de la dita baronia, presents o esdevenidors, tinguen e serven la present nostra promisió tenir e observar facent, contra aquella no vinguen ni lexen o permeten contravenir per alcuna manera, causa ho raó.

En testimoni de les dites coses, manam ésser feta la present, signada de la nostra mà et de nostre segell magor enpendent sagellada.

Dada en la nostra vila de Gandia, a dodce dies del mes de abril del any de la Nativitat de nostre Senyor de mil cuatresents y tredze.

Lo Duc.

Signum mei Joanis Peris, Justicia loci de Ludient, qui compositionem supradicti transumti una cum nota ludi scribe mei cari interfuit, et meam auctoritatem pono pariter et decretum.

Signum mei Francisci Casit, auctoritate regia in Regno Valencie notarium publicum tamque facte curie dicte Justicie dicti loci de Ludient preinsertum translatum as iusu et ac mandato dicte Justicie fideliter comprobari cum sui originali et publica forma posuit desus continetur.

Signum mei Sebastiani Lopez, auctoritate regia per totam terram et dominationem domini mei regis notari publici, qui pre insertum translacione et transuntum a sua publica forma arbitrari et viridici ac fideliter comprobari prout de super continetur loco, die, mense et anno supradictis.

